

N 3.

Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande över motion angående vissa gemensamma landsbygdsproblem.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 3, har herr *Sten* hemställt, att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla om överväganden, utredningar, förslag och andra åtgärder i fråga om landsbygdens problem.

I motionen framhålles, att man icke kan vända sig emot befolkningsrörelser, som föranledes av nödvändigheten att ta naturrikedomar, råvarukällor eller andra naturliga förutsättningar i anspråk, men att sagda rörelser dock skapat landsbygdsproblem, som tillhör våra största inrikespolitiska arbetsuppgifter. Efter en genomgång av genomförda åtgärder, pågående utredningar och förslag, som har avseende på landsbygdens förhållanden, kvarstår tillräckligt mycket av vad som konstituerar begreppet landsbygdsproblem för att dessa skall påkalla en särskild uppmärksamhet. Dit hör framför allt samhällsbildningen på landsbygden och dess kulturfrågor.

Motionen åsyftar ingen stor utredning utan blott en hemställan, att de speciella landsbygdsfrågorna måtte övervägas i samråd med intresserade och i olika avseenden sakkunniga krafter samt att de av dessa frågor, som är av gemensam natur ur olika näringars och befolkningsgruppers synpunkt, därefter angripes på ändamålsenligt sätt.

Landsbygdsproblemen, särskilt frågan om åtgärder mot landsbygdens avfolkning, har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. Vid 1944 års riksdag väcktes i båda kamrarna motioner (I: 106 och II: 173) med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t *dels* efter erforderlig översyn och samordning av slutförda, pågående och därutöver nödvändiga utredningar av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning snarast möjligt ville upprätta en plan, utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse borde vidtagas med hänsyn til angelägenhetsgraden av sådana åtgärder samt till våra finansiella resurser, *dels ock* snarast möjligt framlägga förslag till sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande, samt att därvid motionärernas i motionen anförda synpunkter måtte vinna beaktande. I samtidigt väckta motioner (I: 162 och II: 244) yrkades, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning av landsbygdens befolkningsfråga och därmed sammanhängande spörsmål.

Motionerna blev föremål för en mycket omfattande remissbehandling. Sedan denna redovisats anförde de tillfälliga utskott, till vilka motionerna hänvisats, bl. a. att åtskilliga sidor av det i motionerna upptagna frågekomplexet visserligen kunde förtjäna att närmare belysas genom speciella utredningar, men då nya utredningar skulle kunna fördröja åtgärder, möjligen att omedelbart vidtaga i syfte att hejda den pågående utflyttningen från landsbygden, stannade utskotten vid att förorda en översyn och samordning av företagna och pågående utredningar berörande landsbygdens avfolkning i syfte att därigenom snarast möjligt erhålla en plan, utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse bör vidtagas med hänsyn till angelägenhetsgraden av sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande.

Båda kamrarna biföll vad sålunda föreslagits (riksdagens skrivelse nr 439).

I likalydande motioner (I: 179 och II: 265) hemställdes vidare vid 1944 års riksdag, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning angående möjligheterna att genom lämpliga statliga åtgärder befordra en förskjutning av industriell verksamhet, småindustri och hantverk från storstäderna till mindre städer, samhällen och icke minst till den rena landsbygden.

Riksdagen biföll dessa motioner (skrivelse nr 450).

Vid 1945 års riksdag väcktes flera motioner, i vilka framhölls, att den pågående uttunningen av landsbygdens befolkning borde hejdas och en rationell fördelning av industri på olika orter och landsdelar främjas. Riksdagen anhöll om utredning av de i motionerna (I: 78 och II: 135) berörda problemen (skrivelse nr 536).

Vid 1947 års riksdag begärdes i likalydande motioner (I: 169 och II: 198) utredning rörande statligt understöd för den lämpliga avvägningen mellan jordbruk och andra näringar i syfte att befordra en sådan utveckling av näringslivet inom olika regioner, att den pågående starka stadsbildningen kunde begränsas och ny företagsamhet i stället utvecklas i närmare kontakt med jordbruket. Vidare hemställdes i likalydande motioner (I: 170 och II: 199) om utredning av möjligheterna till en ökad differentiering av landsbygdens näringsliv samt åstadkommande av en samordning av jordbrukets och industriens jämte med den senare jämställda näringars arbetskrftsbehov.

Under utskottsbehandlingen av dessa motioner tillkallades utredningsmän med uppdrag att utreda och avge förslag rörande näringslivets lokalisering. I direktiven för utredningen anfördes bl. a. att näringslivets lokalisering borde inriktas så, att befolkningen komme att fördela sig på landsbygd och olika tätorter så att en gynnsam samhällsbildning bleve främjad. Riks-

dagen beslöt att hänvisa de ovan nämnda motionerna till utredningen angående näringslivets lokalisering.

I sitt 1951 avgivna betänkande (SOU 1951: 6) förordade denna utredning upprättande av ett centralt lokaliseringsorgan med uppgift att förutom rådgivningsverksamhet i lokaliseringsfrågor fortlöpande och systematiskt följa allt utrednings- och forskningsarbete av betydelse för lokaliseringspolitiken, och 1952 års riksdag godkände en av Kungl. Maj:t framlagd proposition (nr 127) om en utvidgning av arbetsmarknadsstyrelsen i syfte att tillgodose detta förslag. Härefter har en lokaliserings- och utredningsbyrå upprättats inom arbetsmarknadsstyrelsen.

Vid 1952 års riksdag väcktes i båda kamrarna likalydande motioner (I: 326 och II: 395) i vilka hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t efter erforderlig samordning av de utredningar, som är av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning, snarast möjligt låter upprätta en plan, utvisande vilka åtgärder som bör vidtagas för att dämpa denna befolkningsrörelse, samt den ordning, efter vilken dessa åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och till våra ekonomiska resurser bör vidtagas.

Motionerna behandlades av de allmänna beredningsutskotten, vilka inhämtade yttrande över desamma från lantbruksstyrelsen, som bl. a. framhöll att de frågor, som upptagits av motionärerna, i stor utsträckning vore av samma natur som de frågor den statliga lantbruksorganisationen hade att beakta i den jordbruksplanering, som bedrivs till ledning för lantbruksnämndernas verksamhet.

Första kammarens allmänna beredningsutskott anförde i sitt utlåtande över motion I: 326 bl. a. att den fortgående befolkningsomflyttningen från landsbygden till städer och större tätorter medför synnerligen komplicerade och svårbemästrade socialpolitiska och ekonomiska problem samt att frågan om åtgärder mot denna befolkningsrörelse sedan länge har varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Åtskilliga utredningar har behandlat hithörande frågor och även framkommit med förslag till åtgärder. Det syntes utskottet att om Kungl. Maj:ts förslag angående upprättande av ett organ inom arbetsmarknadsstyrelsen med uppgift att leda lokaliseringspolitiken vunne bifall, så skulle det av motionärerna framförda önskemålet i väsentliga delar bli tillgodosett. Utskottet hemställde därför att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda. Andra kammarens allmänna beredningsutskott framförde samma yrkande beträffande den i andra kammaren väckta likalydande motionen, och båda kamrarna biföll utskottens hemställan.

Utskottet. I tidigare framlagda motioner rörande landsbygdsp Problemen har spörsmålet om åtgärder för att hejda den pågående utflyttningen från landsbygden till städer och andra tätorter dominerat. I den föreliggande

motionen åter utvecklas den meningen, att man icke kan vända sig mot befolkningsrörelser, som föranledes av nödvändigheten att ta naturrikedomar, råvarukällor eller andra naturliga förutsättningar i anspråk, och att åtgärder därför icke utan vidare bör vidtagas mot en folkomflyttning från landsbygden till industriorter och städer. Men bl. a. genom den fortgående folkminskningen på landsbygden skapas icke desto mindre landsbygdsproblem, som det gäller att komma till rätta med.

Utskottet är ense med motionären därom. Även om åtskilliga föranstaltningar, som äger rum på olika områden, är ägnade att minska proportionerna av den fråga, som här föreligger, så kvarstår onekligen ett allvarligt och dessutom växande landsbygdsproblem. Detta har flera olika sidor, och det är svårt att fånga det i en enhetlig formel eller att anvisa en enkel och ofelbar väg till dess lösning.

Riksdagen har tidigare uttalat sig för en översyn och samordning av företagna och pågående utredningar rörande landsbygdens problem, men riksdagens skrivelser i ämnet har icke lett till resultat. Vissa åtgärder har i stället kommit till stånd på olika avsnitt av det stora problemet. Utskottet erinrar om att 1947 års riksdag fastställde nya riktlinjer för den allmänna jordbrukspolitikens samt fattade beslut om att en regional jordbruksplanering skall bedrivas till ledning för jordbrukets yttre rationalisering. Strävandena att bevara jordbruken i den i jordbruket sysselsatta befolkningens ägo samt de ofullständiga jordbrukens komplettering med skog och jord har fått ett verksamt stöd av lagstiftningen. Utredningen angående näringslivets lokalisering ägnade uppmärksamhet jämväl åt landsbygdens näringsförhållanden, och den lokaliserings- och utredningsbyrå, som numera upprättats inom arbetsmarknadsstyrelsen, torde komma att ägna särskild uppmärksamhet åt folkminskningen på landsbygden och därmed sammanhängande frågor.

Motionären har pekat på samhällsbildningen på landsbygden och dess kulturfrågor såsom särskilt värda att från statsmakternas sida ägnas uppmärksamhet. Beträffande den förstnämnda frågan framhåller motionären hurusom jordbruket, skogsbruket och den mindre industrien, hantverket etc. bör sammanjämka sina intressen och samordna sin bebyggelse. Utskottet önskar härtill erinra om lantbruksnämnderna och länsbostadsnämnderna såsom redan verksamma samhälleliga organ, vilka liksom den ovanstående lokaliserings- och utredningsbyrån inom arbetsmarknadsstyrelsen på detta område kan få en mycket stor betydelse.

Vad kulturfrågorna angår har motionären icke närmare utvecklat sin tankegång om det sätt, på vilket statsmakterna skulle verka. Utskottet vill för sin del understryka vikten av ett frikostigt stöd åt folkbildnings- och ungdomsvårdsarbetet ävensom samhälleligt stöd för en ökad tillkomst av allmänna samlingslokaler på landsbygden. När det gäller befolkningsrö-

relserna får man icke förbise den roll som trivseln eller bristen på trivsel spelar, även om självfallet försörjningsfrågorna och tryggheten, de ekonomiska faktorerna över huvud taget, måste tillmätas en avgörande betydelse.

Motionären inskränker sig till att påyrka en hemställan från riksdagens sida att de speciella landsbygdsfrågorna måtte övervägas i samråd med intresserade och i olika avseenden sakkunniga krafter. Därefter skulle ankomma på Kungl. Maj:t att företaga nödiga utredningar samt att framlägga förslag till åtgärder. Utskottet ger sin anslutning till önskemålet att landsbygdsfrågorna blir föremål för överväganden men utgår ifrån att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på desamma utan att riksdagen ånyo avlåter skrivelse i ärendet och hemställer därför,

att motion I: 3 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 mars 1953.

På utskottets vägnar:

LARS ANDERSSON.

Närvarande: herrar Lars Andersson, Hjalmar Nilsson*, Weiland, Lundqvist, John Wiktor Jonsson, fru Wallentheim, herrar Karl Persson, Holmqvist* och Nerman.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

- 1) av herr *Weiland*.
- 2) av herr *Lundqvist*, som ansett att utskottets utlåtande och motivering bort ha följande lydelse:

Landsbygdens problem har redan vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. Sedan 1944 har sålunda i över ett dussin motioner riksdagens uppmärksamhet fästs på den för hela vårt land ogynnsamma utvecklingen av landsbygdens befolknings- och näringslivsfrågor, vilka med ett allmänt uttryck brukar rubriceras »flykten från landsbygden». I den föreliggande motionen har anhållits att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära vissa åtgärder i fråga om landsbygdens problem. Därjämte har frågan tagits upp i de likalydande motionerna I: 114 och II: 157 beträffande åtgärder mot befolkningskrisen, där det bl. a. anförts följande: »Flykten från landsbygden innebär framtida problem av

svårlöst slag för jord- och skogsbruket, liksom delvis även för socialvården, kommunikationerna, hantverk och småindustri. Inte minst landsbygdens kulturella standard råkar i fara. Samhället blir i sin helhet ogynnsamt påverkat av landsbygdens befolkningsuttunning. En överblick av de faktorer som orsakar denna utveckling ter sig nödvändig, liksom en samordning av de olika utredningar och resultaten av dem, som berör landsbygdsproblemet.»

Riksdagen har tidigare uttalat sig för en översyn och samordning av företagna och pågående utredningar rörande landsbygdens problem, men riksdagens skrivelser i ämnet har hittills icke lett till något resultat. Då här berörda frågor emellertid är av synnerligt stor betydelse och då snara åtgärder för att motverka flykten från landsbygden synes mycket angelägna, finner utskottet anledning förelägga att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t på nytt ger till känna sin uppfattning att landsbygdens problem bör bli föremål för särskild prövning.

På grund härav hemställer utskottet,

att första kammaren i anledning av motion I: 3 för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte förelägga riksdagen förslag till olika åtgärder i syfte att motverka flykten från landsbygden.